

Editorial

Na začátku března jsem se zúčastnila mezinárodní konference Česko – slovenské vztahy – deset let po rozdělení federace, kterou v Brně pořádal Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. Většina řečníků „se slzami v očích“ vzpomínala na společný stát, přiložili několik osobních vzpomínek na „sametovou“

revoluci, dodali, kdo má jaké (rozuměj Češi slovenské a Slováci české) předky, partnery a kamarády. Pomyšlení na rozpad federace pro ně bylo více než bolestné. A aby taky ne, jednalo se o aktéry této události a o současné reprezentanty obou států, mohlo se to tedy předem čekat, možná mi namítnete.

Na jednom z workshopů bylo diskutováno téma „současný stav česko – slovenských vztahů“. Dokud se diskuse účastnil muž ve věku mezi padesáti a šedesáti lety, všichni zpovzdálí kroužili kolem současných česko – slovenských mezistátních vztahů a až jeho odchod rozpoutal bouřlivější diskusi všech dvaceti- až třicetiletých účastníků nad tím, zda se vůbec v současnosti jedná o vztahy mimořádné. Shodli se na tom, že jsou z velké části předdefinované porozuměním jazyka a tudíž vlastně nejsou žádnou zásluhou, hovořili o determinacích současných vzájemných vztahů Čechů a Slováků, tedy dvou národů, ne tedy vztahů na úrovni politických reprezentací.

Základními závěry diskuse bylo, že současné česko – slovenské vztahy jsou výsledkem

historického soužití těchto dvou národů, kdy zlomovými byly roky 1918 (vznik Československa), 1968 (změna ústavy - vznik federace) a 1989. Všechny jmenované byly typické nenaplněnými přáními Slováků spojenými s očekávanou a neuskutečněnou větší nezávislostí Slovenska. Shodli jsme se v debatě na tom, že právě zdoluhavá a nikam nevedoucí jednání o této otázce v letech 1990 a 1991 připravila živnou půdu pro to, co se událo během několika mála povolebních týdnů v roce 1992.

Hodnotit rozpad federace je možné z mnoha hledisek a běžně se tak činí, dojít se dá v zásadě ke dvěma výsledkům: buď byl dobrý, nebo špatný. Zajímavé je, že tato základní dichotomie se člení striktně podle politických preferencí. Soudím z toho, že na objektivní zhodnocení si musíme počkat, a to až do doby, kdy od události získáme dostatečný, nejlépe alespoň stoletý odstup, tedy až dokud nebudou žít žádní pamětníci.

Ovšem odhlédnuto od samotného průběhu rozpadu společného státu, vlastně nás – Čechy a Slováky – nemohlo ani nic lepšího potkat. Současné vztahy našich dvou národů jsou totiž nejlepším, jaké kdy od první světové války byly.

Adéla Seidlová

«TEORIE PRO VŠECHNY»

»

Na jaké otázky odpovídali klasikové sociologie? Část 2.

3. Rozvoj specializace sociologie

Raná sociologie se zabývala společností jako takovou a chápala ji jako jeden nedělitelný systém. Z toho také vyplýval pohled na společnost jako celek, organismus (Comte, Spencer). H. Spencer chtěl rozšířit přírodovědecké metody na zkoumání společenského života. Ačkoli Comte chtěl také budovat sociologii po vzoru přírodních věd, nebyl takovým naturalistou jako Spencer. Také Durkheim byl toho názoru, že musíme pěstovat sociologii v duchu naturalismu, ale z hlediska exaktnosti vědy. Postupně se předmětem sociologie stávaly jednotlivé společnosti nebo fragmenty společenského života. vzdalovala se tak jak Comtovu, tak Durkheimovu názoru, že by měla být všezahrnující vědou. Sociologové došli k přesvědčení, že je nemožné zkoumat společnost jako celek nějakou empirickou metodou. Proto byl postupně zúžen předmět zkoumání, resp. byl rozčleněn na jednotlivé dílčí oblasti. Sociologie se zaměřila na zkoumání konkrétních společenských složek a postupně tak opouštěla názor, že existují univerzální zákony společenského života.

Role sociologa byla tedy nejprve rolí proroka. Sociolog měl pomocí vědy odhalovat smysl dějin a ukazovat prostředky k ovládnutí destruktivních sil a nastolení sociální harmonie. Postupně se tato role měnila v roli experta, který na základě vědění o mechanismech společenského života dokáže posoudit situaci a dosáhnout předpokládaných cílů. Vynořil se také spor o to, zda by sociologie měla být vědou neangažovanou (Max Weber - jednoznačné řešení nikdy neexistuje) nebo zda jsou její příslušníci povinni upřesnit společenské cíle, jimž chtějí sloužit a zaujmout své stanovisko k řešeným otázkám (Comte, Marx, ...).

4. Nad čím si lámali hlavu klasikové sociologie

Klasikové sociologie si lámali hlavu nad závažnými problémy jako jsou (jednotlivé body souvisí jeden s druhým):

- konstituování sociologie (př. Durkheim kladl důraz na vymezení sociálního faktu, protože bez definování svého předmětu by sociologie nebyla schopná samostatné existence);
  - problém hodnocení v sociologii;
  - úkoly sociologie jako vědy (př. sociologie by měla být klíčem k pochopení všech sociálních jevů – E. Durkheim);
    - metodologická východiska;
    - vztah jedince a společnosti;
    - integrace jedinců do stále složitějšího společenského systému;
    - vznik a počátek společenských vztahů;
    - dělba práce (výrobní způsob);
    - diferenciaci společenských funkcí;
    - jakým zákonům podléhá společnost (př. zákon evoluce- H. Spencer; třídní boje- K. Marx);
      - zda jsme schopni sledovat kauzalitu ve společnosti;
      - co mají společného a jak se liší různé formy společenského života, hledání klasifikace či typologie společností;
      - snaha o periodizaci dějin;
      - zkoumání společenské struktury a vývoje společnosti;
      - zkoumání institucí, prostřednictvím kterých společnost žije (př. byrokracie);
      - jaké probíhají ve společnosti procesy, jak se společnost organizuje;
      - kam směřuje vývoj společnosti, snaha o odhalení zákonitosti historie;
      - s tím spojený problém pokroku ve společnosti;
      - kritika stávající společnosti nebo sympatizování se směrem vývoje (př. Tocqueville- střední třída se postupně stane třídou jedinou a v kapitalistické společnosti tak dojde k odstranění právních nerovností. Naopak Marx viděl hlavní příčinu rozdělení společnosti na třídy v dělbě práce, a proto je kapitalistická společnost třídní společností.);
      - jak by vypadala ideální společnost, resp. jak změnit stávající společnost k lepšímu (reformátorské tendence);
      - vytváření modelů či ideálních typů pomocí abstrakce a zobecnění (př. Marxova teorie společensko-ekonomické formace, Weberovy ideálně-typové konstrukce sociálních jevů);
- sociální jednání a jeho typy (M. Weber);

- sociální jevy jako např. náboženství (Weber, Durkheim), sebevražednost apod.;

- atd.

Jednotliví autoři se mezi sebou lišili jak šíří svého zájmu a s tím související bohatostí díla, tak stupněm abstrakce a obecnosti svého uvažování. Vliv měly bezesporu také jejich ideové zdroje, tedy na co navazovali, jejich odborná erudice a v neposlední řadě, jak už to v sociologii bývá, jejich názor a kritický vztah ke společnosti, ve které žili. Každý měl svou představu o tom, k čemu by mělo jeho dílo přispět, čemu by mělo sloužit. Je zajímavé a pro sociologii zřejmě nevyhnutelným osudem i nadále, že problémy, které se klasikové sociologie pokoušeli řešit, jsou aktuální dodnes. Sociologii se je dosud nepodařilo zvládnout podle jejich vlastních představ.

Mgr. Natalie Simonová

»

Panelové šetření

Obecně jsem se o zkoumání dynamiky sociálních procesů a přehledu příslušných metod zmiňoval na jiném místě ve čtvrtém čísle Sociowebu. Zde se podrobněji zaměřím na „panelové šetření“.

Víme již, že jde o metodu, která zkoumá opakovaně tentýž vzorek populace. Získaná data dokumentují pro každého respondenta vývoj jeho charakteristik v čase. Proč tato data, která se nezískávají snadno, sociologové využívají? Pomáhají nám totiž ověřit příčinný vztah dvou proměnných. Víme, že příčina vždy předchází následek. Pokud tedy chceme určit příčinu, zkoumáme, u které proměnné dochází ke změně dříve.

Panelová data měří hrubou změnu, to je jejich další výhoda. Získáváme detailní evidenci respondentů, kteří zůstávají stabilní, a jakým směrem se posouvají ostatní. Pomáhá nám to pochopit jakým způsobem dochází k celkové tedy čisté změně.

Panelové šetření nám také pomůže získat údaje, které nelze zjišťovat retrospektivně, protože by si je respondenti nepamatovali přesně. Jsou to v podstatě jakékoli otázky zabývající se motivací, postoji, vnímáním nebo pocitovými stavy. Panelové šetření nám umožňuje tyto citlivé charakteristiky spolehlivě změřit v jednotlivých časových bodech.

Výše zmíněné výhody nejsou zadarmo. Vždy musíme pečlivě stanovit délku období, po které budeme panelové šetření provádět. Během něj musí dojít ke změně sociálního procesu, který zkoumáme. Klíčové jsou také časové prodlevy mezi jednotlivými vlnami. Pokud se mezi dvěma vlnami změní obě zkoumané proměnné, neurčíme, která se změnila dříve, a přicházíme tak o možnost ověřit příčinný vztah.

Nesmíme se však dotazovat příliš často. U respondentů vystavených příliš intenzivnímu zkoumání často dochází k ovlivnění. Např. v panelovém šetření zaměřeném na spory mezi novomanželými se ukázalo, že skupina manželství

zkoumaná intenzivněji trpěla mnohem méně hádkami a spory než kontrolní skupina.

Další problém je tzv. „úmrtnost panelu“. Nikdy se nám nepodaří dosáhnout 100% návratnosti. Proto máme v dalších vlnách vždy méně respondentů než v předchozích. Pokud by se nám v každé vlně podařilo dosáhnout 90% návratnosti (což je velmi slušný výsledek), budeme mít po deseti vlnách v panelu pouze 35% původních respondentů. Nejzávažnějším problémem je, že zbylých 35% se často liší od 65%, která z našeho výzkumu odpadla.

Z logiky metody vyplývá, že noví respondenti do panelu nepřibývají. To může mít za následek, že ve chvíli, kdy panelové šetření skončí, již nereprezentuje současnou populaci. Pokud jde o dlouhodobé šetření, je to jasné: nejsou zde respondenti, kteří jsou příliš mladí na to, aby byli do panelu na jeho začátku zařazeni. Panel ale nemusí být ani reprezentativní pro generace, pro které byl na počátku. Jde např. o problém imigrantů, kteří se přistěhovali v průběhu výzkumu a tudíž nejsou do panelu zahrnuti.

Bc. František Kalvas

«AKTUALITY»

»

Česká národní identita

Národní identita bývá definována několika klíčovými parametry: jazykem, historií, územně a sebeuvědoměním. Jak tomu je s identitou českého národa zjišťovalo Centrum pro výzkum Sociologického ústavu AV ČR v prosinci roku 2001 (úplné výsledky jsou veřejnosti k dispozici ve webovém archívu CVVM na adrese <http://www.cvvm.cz>). Výsledky výzkumů veřejného mínění mívají obecně omezenou dobu platnosti odvozenou zejména od časového vývoje událostí, které je formují, v tomto případě se však pohybujeme spíše na hranici postojových výzkumů, platnost jejich zjištění tedy nepodléhá tak rychle zkáze.

Mimo území České republiky žije pouze málo Čechů (tento název bude pro potřeby stati převážně zahrnovat jak Čechy tak Moravany, v některých případech však bude mezi nimi striktně rozlišováno), je možné dokonce přesně určit, o emigranty - a jejich potomky - které vystěhovalecké vlny se jedná a z jakých důvodů vlast opouštěli. Kromě těchto vlnovitých odlivů, z nichž první se datují v období pobělohorském a poslední jsou spojeni s rokem 1968, se odstěhovali pouze nemnozí. Češi jsou tedy historicky svázáni úzce s Českou republikou a s jejím územím.

Pohled sociologů se od tohoto pohledu historického poněkud liší. Snažíme se zjistit, zda mají lidé nejbližší vztah k vesnici či městské části, k městu, regionu, státu nebo k celé Evropě, se kterým z těchto územních celků se nejvíce identifikují, k kterému cítí nejvíce příslušnost. A hned na tomto místě musím Čechy a Moravany diferencovat. Pro obyvatele území Čech je totiž nejbližší jejich vazba k celému území České republiky, pro Moravany naopak vazba k vesnici či městské části. Dlužno

řící, že vztah k Evropě je u obou zdaleka nejslabší.

Převážná většina obyvatel České republiky (97 %) uvádí za svůj rodný jazyk češtinu, jenom málokterý nepoužívá český jazyk doma při hovoru se svými blízkými. Patří se ovšem dodat, že jako samostatný jazyk nebylo respondentů uvedeno žádné z českých nářečí, ovšem „moravský“ a „slezský“ jazyk se v odpovědích respondentů vyskytovaly. Přesto je nesporné, že obyvatelé České republiky jsou monolingvální.

Nejvýznamnějšími osobnostmi českých dějin jsou Tomáš Garrigue Masaryk, Karel IV., Jan Ámos Komenský, Václav Havel a Jan Hus, českými národními hrdiny Jan Hus, Jan Palech, Jan Žižka, účastníci a oběti boje proti komunismu, jmenována byla zejména Milada Horáková, Ludvík Svoboda. Vrcholným obdobím českých dějin byla doba vlády Karla IV. a první republika. Nejvýznamnější událostí od konce první světové války byla „sametová“ revoluce.

Podle odpovědí dotázaných jsme na svou příslušnost k českému národu převážně hrdí. V případě ohrožení republiky by bylo ochotno naši vlast bránit se zbraní v ruce dvě třetiny dotázaných mužů. Je přirozené, že na některé věci jsme hrdí více, na některé méně, intenzivní pocit hrdosti zažíváme nejčastěji při významném úspěchu českých sportovců a zažili jsme jej také při „sametové“ revoluci. Jsme hrdí na české umění, výsledky české vědy (i když o nich příliš nevíme) a na působení českých speciálních vojenských jednotek v zahraničí. Poslední léta nám však příliš nedopřála – naposledy jsme se styděli při jednání některých našich politiků v zahraničí, při hádkách na domácí politické scéně, při politických skandálech a kvůli chování Čechů v zahraničí.

K otázce češtví mělo v nedávné minulosti potřebu vyslovovat se mnoho intelektuálů, v jejich hodnocení dopadali Češi různě, ne příliš často pozitivně. Všechny úvahy měly jedno společné – neopíraly se o empirická zjištění. Výsledky zde předkládaného výzkumu si nečiní nárok na definitivu, doufáme však, že povedou k dalšímu zájmu o toto téma a zejména k dalšímu zkoumání problematiky.

ing. Adéla Seidlová

»

Soukromé bazény versus veřejná koupaliště aneb plavecké zamyšlení nad prezidentskými volbami

V pátek 28. února 2003, se v České republice rozhodovalo o tom, v čem bude český národ po dalších pět let plavat, přesněji řečeno koupat se. Návrhy v tomto již třetím kole soutěže podali dva kandidáti, kteří otázku nastolili takto: soukromé bazény versus veřejná koupaliště. Podívejme se tedy na výhody a nevýhody obou možných řešení a přibližme si argumenty obou kandidátů.

Nejprve tedy k problematice soukromých bazénů. Přednosti soukromých bazénů jsou zcela jasné: „Cítíte se prostě jako v pohádce,“ jak doslova poznamenal autor prvního návrhu. Váš bazén je vystavěn zcela podle vašich představ (a

prostředků, ale o tom až později, nekažme si

iluzi, tedy pohádku). U svého bazénu jste zcela sám (nutno uvážit vzdálenost sousedova plotu) a možní přítomní jsou pouze zvaní

hosté (to bohužel vždy neznamená Vám milí, někdy spíše Vám potřební). Další velkou výhodou je, že bazén si můžete užívat v jakoukoli denní či noční hodinu. Jedná se tedy o možnost velmi příjemného, individualistického přístupu k plavání.

Toto řešení, jak zdůraznil autor návrhu, je otevřeno široké veřejnosti. Pravda, je nutno mít přítom na paměti, že každý jsme byli jinak obdařeni talentem, pílí, štěstím, ale možná i estetickým vkusem, a tak i naše bazény budou vypadat rozličně. Od malých nafukovacích bazénků o průměru 1 m, přes skládací bazény kovové konstrukce a umělohmotného pláště, bude možno si nechat vystavět i skutečné hloubené bazény nejrozličnější velikosti i nebyvalých tvarů. Tyto pak mohou být doplněny osvětlením všech barev, solárním ohřevem či umělým vlnobitím. Ani pro náplně bazénů se meze nekladou: od obyčejné dešťové vody, přes vodu potrubní – studenou či teplou, až po šampaňské či dolarové bankovky. Jsme přece každý jiný, tak si nezávidíme!

Opravdu závist není pěkná vlastnost, s tím by zajisté souhlasil i autor druhého návrhu. Ten navrhl projekt budování veřejného prostoru, chci říci veřejného plovacího prostoru, tedy koupaliště. Kandidát připomenul nejprve tradici 1. republiky,

v níž plovárna neznamena pouhé sportoviště, ale vytvářela jakýsi přirozený prostor pro širší společenský život (jednu z podob takových plováren na malém městě vykresluje například Vladislav Vančura ve svém Rozmarném létu). Ale projekt nevolá v žádném případě po takovémto druhu

nostalgie, spíše se snaží zdůraznit, že život plavce spočívá ještě v něčem jiném, než v tom být nejrychlejší na 100 metrech. V tomto duchu tedy druhý kandidát navrhuje budování veřejných koupališť jako center nejen sportovního, ale i kulturního a společenského využití. Koupaliště by tedy kromě perfektního sportovního zázemí měla nabízet i další služby – restaurace, dětské koutky, zábavné atrakce atd. I veřejný prostor by měl tedy maximálně vycházet vstříc individuálním potřebám a zálibám klientů. Individualita jedince tu ve srovnání s ostatními koneckonců může vyniknout i lépe než v prostoru soukromých bazénů, kde jaksi chybí srovnání a jejichž vlastníci jsou si sobě naopak často podobní jako bazén bazénu.

Veřejné koupaliště na druhou stranu představuje i určité nevýhody. Je třeba se samozřejmě přizpůsobit otevíracím hodinám a dodržovat určitá předepsaná pravidla: osprchovat se před vstupem do bazénu, nenosit na bazén jídlo či nevstupovat do bazénu v podnapilém stavu. Projekt veřejných koupališť může možná na první pohled připomínat také minulé kolektivistické časy, které nás rovnaly všechny do jednoho bazénu. Nenechme se však mýlit. Budování veřejných koupališť samozřejmě nevylučuje alternativu výstavby soukromých bazénů, pouze se zamýšlí nad případem, kdy někdo jednoduše nemá pozemek, na kterém by bazén vystavěl. Paradoxně pak právě pokračovatelé komunistických ideálů se dnes hlásí k výstavbě soukromých bazénů, možná i z toho důvodu, že mnoho z nich má již vlastní dostavěno.

Na závěr ještě zmiňme perspektivy obou návrhů vzhledem k možnému rozšiřování plovací plochy. Autorovi prvního návrhu se zdá být rozšiřování spíše nevýhodné. Rozšiřování privátních bazénů pro nové hosty je téměř nemyslitelné, přijímání jakýchkoli společných regulí pro další výstavbu je obtěžující. Nabídka nových možností vodních radovánek v jiných lokalitách není zas až tak lákavá, když má člověk jednou své jisté, doma, na zahradě. Člověk nikdy neví, odskočí-li si do sousedního bazénu, jestli mu zatím doma někdo nevypálí rybník.

Plán výstavby veřejných koupališť je v otázce rozšiřování otevřenější. Přiznává sice, že přijímání nových přísnějších pravidel a předpisů se neobejde bez určitých těžkostí a nových investic, ale zato přinese více potřebného řádu a povede k celkovému zlepšení podmínek. Také nabídka využití dalších plovacích areálů, nemluvě dokonce o možnosti plavání ve vodě mořské, zní velmi lákavě. Starost o to, že by někdo, kdo má moře, ztrácel svůj čas vypalováním mého rybníku, zde tedy nepanuje.

Nu, rozhodování o tom, v čem chce člověk plavat, je vždy těžké. My Češi, dle vodních průzkumů

(doufejme, že ne podvodních neboť majitelé studní by neměli být zahrnuti) zatím stále toužíme po vlastnění svých soukromých bazénů a výběrová komise ve svém

nedávném rozhodnutí tento trend potvrdila. Věřme tedy, že nastolený trend je dobrý a že jsme zvolili správně, když jsme se tak šikovně dokázali vyhnout hrozící strkanici na veřejném koupališti a že nedojdeme úrazu vlastním přičiněním v našich zajisté prostorných bazénech. Plavbě zdar!

Mgr. Markéta Sedláčková

»

Sociolog: Máme mnoho byrokratů. Jaká společenská vrstva v České republice převládá?

V Lidových novinách byl dne 6. března 2003 publikován rozhovor s Doc. PhDr. Petrem Matějům, CSc., vedoucím oddělení Stratifikace společnosti Sociologického ústavu AV ČR. Rozhovor vedli Jaroslav Sauer a Lukáš Beldík, kteří příspěvek v rubrice Téma uvedli takto: „Jdeme správným směrem a Západ doháníme, tvrdí sociolog Petr Matějů. Ostatní postkomunistické země jsou podle něj na tom stejně.“ Rozhovor je možné nalézt na webové adrese <http://www.lidovenoviny.cz>.

LN: V čem je dnešní společnost odlišná od předlistopadové?

Matějů: Zásadně se proměnily mechanismy, kterými se lidé dostávají na různé pozice v systému sociální stratifikace. Naše společnost se pomalu vrací do rodiny vyspělých zemí v tom smyslu, že vzdělání, schopnosti a výkon začínají hrát v tom, kam člověk ve společnosti patří, větší roli než to, kdo byli rodiče, a jak je nebo byl politicky loajální. Ke skutečně "zásluhové společnosti" ale musíme ještě urazit pěkný kus cesty. V cestě stojí korupce, rigidní vzdělávací systém, různé mafie a bratrstva v řadě oborů, často velmi silná opozice neschopných a líných. Ale jdeme správným směrem.

LN: Existují přesná kritéria na třídění společenských tříd?

Matějů: V každé moderní společnosti existují třídy. Česká společnost nebyla beztrždní společností ani před rokem 1989, ačkoli se komunistická ideologie snažila takovou představu navodit. Trždní struktura české společnosti však byla neúplná a zmrzačená. Jednak v ní chyběl jeden podstatný segment - třída vlastníků nebo kapitalistů, chcete-li. Navíc byla díky marxistické ideologii výrazně potlačena i "střední třída". Protože vývoj po roce 1989 byl vlastně vývojem k normální "kapitalistické společnosti", i rozdělení na třídy pomalu nabývalo tvarů typických pro vyspělé industriální a postindustriální společnosti. Pokud jde o kritéria, převládá názor, že k hlavním patří vlastnictví kapitálu, míra autonomie v zaměstnání, kvalifikace a typ pracovního kontraktu.

LN: Je rozdělení české společnosti nějak specifické ve srovnání s ostatními postkomunistickými zeměmi nebo se Západem?

Matějů: V objektivním trždním složení jsme ve srovnání s vyspělými zeměmi ještě pozadu v zastoupení "odborníků" a naopak máme více "byrokratů" a trochu moc nekvalifikovaných dělníků. Ostatní postkomunistické země jsou na tom zhruba stejně. V subjektivním zařazení máme významně slabší "střední třídu", to je společný problém všech postkomunistických zemí, jejichž elity nevytvořily podmínky pro rozvoj střední třídy. Hlavní problém byl v nerovných šancích pro malé a střední podnikatele, omezeném přístupu k vyššímu

vzdělání, slabém zhodnocení vysokého vzdělání na trhu práce a podobně.

LN: Na Západě často platí přímá úměra mezi dosaženým vzděláním, zaměstnáním, majetkem a postavením. To jistě rozdělení na třídy usnadňuje?

Matějů: Ano, tomu se říká statusová konzistence. V tomto směru u nás došlo po roce 1989 k velmi pozitivní změně. Těsnost vztahu mezi vzděláním a příjmem se více než zdvojnásobila. Pravda, k tomuto vývoji došlo zejména díky soukromému sektoru a zahraničním firmám. Veřejný sektor ale zaostává, tam se konzistence zlepšuje jen pomalu. I tento proces ale významně přispěl k formování tříd.

LN: Je možné odhadnout, jak se jednotlivé třídy české společnosti budou vyvíjet, jak se bude měnit jejich zastoupení?

Matějů: Změna trždní struktury je velmi pomalý proces. Rychle se mění jen v době revolucí. Pokud uskutečníme reformy vzdělávacího systému a výzkumu, čeká nás určitý růst tříd odborníků. Doufejme že dojde k poklesu podílu rutinních nemanuálních pracovníků, tedy byrokracie, a také snad ubude nekvalifikovaných dělníků.

LN: Existuje aktuální žebříček povolání podle prestiže, jíž jim lidé připisují?

Matějů: Existuje, už dost starý. Není třeba ale dělat nové, protože náš žebříček prestiže povolání je již k nerozeznání podobný žebříčkům vyspělých zemí. I to je dobrá zpráva o naší společnosti. A hlavně, vyšší prestiž už začíná znamenat i vyšší příjem a životní úroveň. I to patří k normální, zdravě rozvrstvené společnosti.

»

Politoložka Plecítá-Vlachová: Klaus sám o sobě Špidlu neohrožuje

Dne 10. března 2003 vyšel v Hospodářských novinách rozhovor s Mgr. Klárou Plecítou - Vlachovou, vedoucí oddělení Hodnotové orientace ve společnosti Sociologického ústavu AV ČR. Celý rozhovor byl uvozen touto větou: „Politoložka Klára Plecítá-Vlachová je přesvědčena, že odlišné názory pravicového prezidenta Klause a levicového premiéra Špidly nemusejí nutně znamenat problémy v jejich budoucí spolupráci.“ Rozhovor vedl Petr Holub. Rozhovor je možné najít v archívu na webové adrese <http://www.ihned.cz>.

OTÁZKA: hn: Co umožnilo vítězství Klause v prezidentských volbách? Změnila se od června 2002 politická atmosféra?

Plecítá: Změnu atmosféry znamená fakt, že se Václav Klaus stal novým prezidentem. Ta však rozhodně nebyla patrná již od voleb. Když Klaus oznámil kandidaturu, mnozí si pomysleli, jestli má zapotřebí hrát předem prohranou hru. Byl to omyl. Myslím, že na rozdíl od předchozího prezidenta bude více ctít roli politických stran, zaměří se více na vnitřní než na zahraniční politiku. Nepochybně se bude více zajímat a osobně komentovat práci Parlamentu a vlády.

OTÁZKA: hn: Bude se jen zajímat, anebo bude mít i nějakou vlastní politiku?

Plecitá: Předpovědět se zatím dá jen styl, kterým bude veřejně vystupovat. Pravicová politika dostane šanci až v příštím volebním období.

OTÁZKA: hn: Je lepší držet současný stav s oslabeným premiérem a pravicovým prezidentem, nebo se Česku spíše vyplatí předčasné volby do sněmovny?

Plecitá: Nový prezident, byť pravicově orientovaný, sám o sobě předsedu vlády neoslabuje a pokud Špidlově vládě sněmovna nevysloví nedůvěru nebo se koalice zcela nerozpadne, pak pro volby důvod není.

OTÁZKA: hn: Vy si dokážete v Česku představit kohabitaci pravicového prezidenta a levicového premiéra?

Plecitá: Jistě. V parlamentním systému vládnutí, jaký zde máme, by to neměl být velký problém. Je sice pravda, že některá rozhodnutí prezidenta musí být spolupodepsána premiérem, ale nepředpokládám, že si nový prezident bude libovat v tom, že by premiérovi předkládal ke kontrasignaci předem neprojednaná, a tudíž nestravitelná rozhodnutí. Stejně tak bude provádět řadu jmenování na návrh nebo se souhlasem jiných ústavních orgánů, ale o tom si myslím totéž.

OTÁZKA: hn: Šlo by mezi nimi nastolit modus vivendi jinak, než nějakou novou opoziční smlouvou?

Plecitá: Vztahy mezi vládou a prezidentem nebude nutno upravovat nějakou smlouvou. Pravomoci jsou přece jasně dané ústavou. I když je prezident součástí exekutivy, faktické politické a administrativní vedení státu je v rukou vlády. A jak v tom bude úspěšná, bude záviset hlavně na premiérovi, na ministrech a spolupráci vlády s poslanci a senátory ze stran, které tvoří vládní koalici.

OTÁZKA: hn: Jenže právě tady existují vážné problémy...

Plecitá: Víím. Ale už bychom měli demytologizovat opoziční smlouvu. Nebyla ani neobvyklá, ani nebezpečná, upravila jen na jedno období vztah mezi menšinovou vládou a částí opozice. Tohle ústava neupravuje.

OTÁZKA: hn: Kde se dá čekat konflikt Klause a levicového premiéra?

Plecitá: Jako je tomu již dlouho, nebudou si rozumět v sociálních a ekonomických tématech. Dokážu si také představit, že by nový prezident mohl vetovat případné sociální a ekonomické zákony, které by podle jeho názoru znamenaly značnou regulaci práv a svobod.

OTÁZKA: hn: Nepovažujete Špidlovu žádost o důvěru sněmovny za přehnané gesto?

Plecitá: Je to rozumná snaha potvrdit postavení vlády, i když je tu pravicový prezident.